

МІЖНАРОДНЕ НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: МЕХАНІЗМИ ОРГАНІЗАЦІЇ І РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ЦЬЙ СФЕРІ

*Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Посилення тенденцій інтернаціоналізації науково-технічної сфери припускає залучення до цього процесу всіх держав світового співтовариства, що припускає формування системи організації й управління науково-технічним співробітництвом на двосторонній та багатосторонній основі, створення правової бази, що визначає принципи науково-технічної взаємодії на інтернаціональному рівні, рівноправність і безпеку кожного учасника, а також форми й пріоритети проведення спільної діяльності.

Актуальність проблеми управління міжнародним інноваційним процесом і міжнародною передачею технологій пояснюється швидким розвитком міжнародного науково-технічного співробітництва та все глибшою інтернаціоналізацією досліджень і розробок, що потребує певної координації.

Планування міжнародного науково-технічного співробітництва повинно передбачати набір заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання можливостей міжнародного розподілу праці в цій сфері для зростання конкурентоспроможності вітчизняної економіки, переведення її на інноваційний шлях розвитку та забезпечувати соціально-економічну і науково-технологічну безпеку країни.

Існують різні за глибиною й цілями механізми організації й регулювання міжнародної науково-технічної діяльності залежно від форм науково-технічного співробітництва, серед яких: координація, кооперація, асоціація, гармонізація, регіональна інтеграція.

Відмітимо, що правову основу міжнародного науково-технічного співробітництва становлять:

- міжнародні договори й програми ООН у галузі науки, техніки й промислового співробітництва;
- регіональні науково-технічні програми;
- двосторонні домовленості між державами і здійснювані на їх основі програми, протоколи й угоди в галузі науки й техніки.

Важливу роль в організації й координуванні глобальних процесів розвитку науки й техніки відіграють міжнародні організації, діяльність яких спрямована на поширення знань і технологій, розширення взаємовигідного науково-технічного співробітництва між різними державами, розвиток зв'язків між державним і приватним сектором, науково-дослідними центрами й міжнародними фінансовими організаціями, зміцнення національного науково-технічного потенціалу, сприяння швидкому освоєнню досягнень науково-технічного прогресу.

Регіональні програми об'єднання зусиль країн світу із метою більш ефективного й швидкого розвитку науково-технічної складової економічного зростання формуються з урахуванням світових тенденцій, глибини міжнародних зв'язків, національних і регіональних інтересів та безпеки.

Створення механізму організації та здійснення ефективного міжнародного співробітництва вимагає розуміння того факту, що прогрес у науково-технічній сфері поряд з об'єктивними благами створює принципово нові загрози використання досягнень у цій галузі для міжнародної стабільності. Розвинені країни, що мають достатні фінансові ресурси для проведення досліджень у науково-технічній сфері й застосування їх результатів, одержують можливість для інформаційної, політичної, економічної, культурної й військової експансії. Країни, які не можуть вести власну масштабну діяльність у науково-технічній сфері, але починають виявляти цікавість до закупівель таких засобів

в інших країн, поступово потрапляють у залежність від імпорту закордонних технологій.

Важливою метою використання досягнень науково-технічного прогресу є не тільки досягнення найвищого науково-технічного рівня, постійне технологічне відновлення галузей і впровадження передових технологій, зближення й вирівнювання рівнів науково-технічного розвитку країн-учасниць, але й забезпечення економічної, екологічної й політичної безпеки всієї світової системи.

І глобальні, і регіональні особливості розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва й інтеграції будуються на національних потенціалах і цілях розвитку. З огляду на не тільки безпосередньо матеріальну й науково-технічну складові, але й стратегічні внутрішні й зовнішні завдання й цілі національного науково-технічного, економічного й політичного розвитку, державна політика в питаннях науки й техніки становить основу розгортання міжнародних відносин.

При цьому вибір державою напрямків, форм і методів міжнародного науково-технічного співробітництва значною мірою залежить від загальних геополітичних і гео-економічних тенденцій, інтересів національної безпеки й завдань розвитку національної економіки й науки.

Так, на структуру цілей і завдань державної політики у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва прямо чи побічно впливає значна кількість внутрішніх і зовнішніх факторів, пов'язаних з тенденціями розвитку світової економіки, прискоренням науково-технічного прогресу, отриманням науково-технічними чинниками вирішальної ролі в економічному зростанні, зміною характеру конкуренції на світових ринках тощо.

Суперечливість і незбалансованість державної стратегії у галузі науки й техніки створює ситуацію, коли міжнародне співробітництво в цій сфері стає не стільки осно-

вою для розвитку національних інноваційних процесів, скільки негативним фактором, що викликає масовий імпорт неякісних технологій до країни, «витік мозків», пасивність внутрішніх кадрів тощо. Подолання цього негативного впливу стає можливим лише в рамках організації міжнародних відносин на основі правильно орієнтованої концепції державної науково-технічної й промислової політики, що враховує важливість усіх її компонентів.

Головними цілями державної політики у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва мають бути:

- підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на зовнішніх ринках;

- збільшення експорту високотехнологічної й наукомісткої продукції;

- регулювання технологічного обміну;

- скорочення технологічної відсталості країни тощо.

Разом з тим, незважаючи на те, що кожною країною окремо враховується висока значущість міжнародного співробітництва в сфері науки й техніки, світові тенденції спільного науково-технічного розвитку продовжують спиратися на принципи самостійності й протистояння. Прискорення процесу ефективного науково-технічного співробітництва в глобальних масштабах блокується цілою низкою негативних, вивчених, але на сьогодні непереборних особливостей розвитку міждержавних відносин.

Таким чином, завдання підвищення ролі міжнародної науково-технічної складової у контексті формування стратегії інноваційного розвитку має набути пріоритетного значення. Функції держави в цій сфері визначаються необхідністю формування сприятливих умов для активізації й ефективного здійснення міжнародного науково-технічного співробітництва, реалізації різнобічного та глибокого включення країни в міжнародну науково-технічну й інноваційну сфери.